

Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2009-04-14

HSN 0809-1108
LS0809-0815

*Handläggare:
Torsten Ibring*

Yttrande över motion av Lena-Maj Anding m fl (MP) om genomförande av ett 10-punktsprogram i Stockholms läns landsting för att förbättra situationen för HBT-personer

Ärendet

Hälso- och sjukvårdsnämnden har ombetts yttra sig över motionen.

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar

att överlämna förvaltningens förslag

att omedelbart justera beslutet

Förvaltningens synpunkter

Motionen i korthet

Motionärerna föreslår i 10 punkter åtgärder för att förbättra situationen för HBT-personer (homo-, bi- och transpersoner). Förslagen är att arbeta fram en HBT-policy, att enheter HBT-certifieras, att HBT-kompetens ska finnas i sjukvården och särskilt hos MVC och i kvinnosjukvården. Vidare föreslår motionärerna kunskapsbaserade rutiner för handläggning av nyfödda vars kön inte omedelbart kan bestämmas, att specialistkompetens inom området könsbyte ska finnas lätt tillgänglig, att båda kvinnorna i ett lesbiskt förhållande får tillgång till IVF-behandling, att Psykhälsan utvecklas och får utökat uppdrag, att Venhälsan värnas och att samarbetet med Noaks Ark och RFSL ska stärkas och utvecklas.

HBT-policy ska tas fram

HBT-personers livsvillkor och hälsa har blivit bättre, och detta ställer krav på samhällets service. Även dessa personers förväntningar och krav på t ex hälso- och sjukvården måste kunna tillgodoses. Hälso- och sjukvårdslagen anger att vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Och vården ska bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet samt främja goda kontakter mellan patienten och hälso- och sjukvårdspersonalen.

Landstingets personalpolicy innehåller krav på att medarbetarna ska ha kunskap om lagar och regler angående diskriminering, god kompetens att motverka och hantera följderna av diskriminering på grund av ålder, kön, religion, etnisk tillhörighet samt diskriminering relaterade till HBT-frågor. Det är just så förvaltningen också bedömer att policydokument ska hantera detta område, inte med en särskild policy utan som en del i de andra. Arbetet med HBT-frågor blir då satt i ett sammanhang och inte isolerat som en egen uppgift. Sedan 2001 finns en diskrimineringspolicy i landstinget och diskriminering p g a sexuell läggning omfattas av diskrimineringslagstiftningen och också självklart av policyn.

En ny diskrimineringslag ersatte jämställdhetslagen och sex andra lagar fr o m den 1 januari 2009. I den nya lagen finns två nya diskrimineringsgrunder: ålder och könsöverskridande identitet eller uttryck. Förbudet att diskriminera gäller på tio olika samhällsområden. Nya områden är bland annat offentlig anställning, värnplikt och civilplikt. Alla diskrimineringsgrunder gäller inte på alla samhällsområden. Främst gäller det diskriminering på grund av ålder som ska vara förbjuden i arbetslivet i vid mening och inom utbildningsverksamhet. Den som har diskriminerats ska kunna få diskrimineringsersättning. Ersättningen ska både vara en ersättning för kränkningen och avskräcka från diskriminering. En ny myndighet, Diskrimineringsombudsmannen, ska kontrollera att lagen följs. Samtidigt avvecklades Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Handikappombudsmannen och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Diskrimineringsombudsmannen ska ha rätt att i domstol föra talan för en enskild person som anser sig ha blivit diskriminerad. Genom en ny regel får vissa intresseorganisationer också en sådan möjlighet. Mot bakgrund av den nya lagstiftningen kan det finnas anledning att se över landstingets diskrimineringspolicy.

HBT-certifiering av enheter

Personalstrategiska avdelningen inom Landstingsstyrelsens förvaltning har under år 2006 genomfört seminarier med chefer och personalhandläggare för att utifrån arbetsgivarrollen belysa HBT-frågan i landstinget. RFSL Stockholm erbjuder utbildningsupplägg som passar olika verksamheter. Fokus i deras utbildningar kan alltså skifta, men exempel på innehåll är grundläggande begrepp samt normer och deras konsekvenser. Även relevant lagstiftning och bemötandefrågor behandlas och t ex hälsofrågor ligger i blickfånget för en utbildning inom vårdsektorn. Det förutsätts förstås att den enskilda verksamheten avsätter resurser för att genomföra certifieringen eller avropa utbildning.

Efter utbildning med fokus på hbt-frågor externt såväl internt på arbetsplatsen erhåller uppdragsgivaren ett officiellt hbt-certifikat av RFSL. Detta certifikat kan sedan användas i egen marknadsföring och kommer att kunna behållas av uppdragsgivaren under förutsättning att företaget/institutionen fortfarande lever upp till de kriterier som ställts upp av RFSL Stockholm. Den av SLSO drivna Riksby vårdcentral i Bromma är som första vårdcentral i landet numera HBT-certifierad.

MVC och kvinnosjukvården ska ha specifik HBT-kompetens

Så som nämns i MP-motionen finns vårdgivare som landstinget har avtal med inom kvinnosjukvårdsområdet, som har specifik HBT-kompetens. Alla vårdgivare ska ha en grundläggande kompetens inom området, men förvaltningen bedömer det som positivt att någon eller några fördjupar och profilerar sig genom att skaffa sig specialistkompetens.

Rutiner för handläggning av nyfödda med oklar könstillhörighet

Vad gäller vården av nyfödda där oklarhet råder om barnets könstillhörighet finns ett specialistomhändertagande på Astrid Lindgrens barnsjukhus. Detta är mycket ovanliga tillstånd med enstaka fall per år i Stockholm. Området kan komma att utredas som eventuell rikssjukvård kommande år, men det är inte aktuellt under år 2009.

Specialistkompetens inom området könsbyte

Mottagningen för könsbytesutredningar är en utredningsenhet för patienter över 18 år, och tillhör organisatoriskt Psykiatri Sydväst. På mottagningen arbetar ett team bestående av flera läkare, socionom, psykologer och läkarsekreterare, alla på deltid.

Huvudsyftet med en könsbytesutredning är att fastställa eller utesluta diagnosen transsexualism. Att utreda och bedöma eventuell annan psykiatrisk samsjuklighet är också en viktig uppgift, liksom att bedöma om patienten har tillräcklig psykologisk och social stabilitet för att kunna klara ett könsbyte samt om patienten har realistiska förväntningar kring vad ett könsbyte innebär. Teamet fungerar också som konsulter för vårdgrannar, patienter och anhöriga. Utredningen är flerårig och följer direktiv från Socialstyrelsens rättsliga råd, som fattar beslut om rätt till könsbyte.

IVF-behandlingar ska ges till alla kvinnor på ett neutralt sätt

Sedan den 1 juli 2005 är det möjligt för lesbiska par att få barn genom assisterad befruktning på sjukhus i Sverige. IVF-behandlingarna ingår inte i Stockholms läns landstings vårdgaranti och den nationella valfriheten omfattar inte assisterad befruktning. Hälso- och sjukvårdsutskottets (HSU) presidium beslöt den 28 juni 2005 med anledning av nya lagregler för

assisterad befruktning att endast en av kvinnorna i en lesbisk relation får genomgå behandling. Landstingets regler utgår från Socialstyrelsens föreskrifter. Enligt Socialstyrelsens föfattningssamling SOSFS 2006:10 utgår utredning och behandling av barnlöshet ifrån ett par som ska ha en stabil och bestående relation och som ska vara medvetna om och kommer att kunna hantera den ojämlikhet som kan uppstå genom att enbart den ena föräldern kommer att vara det genetiska ursprunget till barnet.

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslöt vid sammanträdet i september 2008 "att uppdra till förvaltningen att återkomma till nämnden med en beskrivning av hur jämlikhet för lesbiska respektive heterosexuella par vid IVF-behandlingar kan uppnås samtidigt som dess olika förutsättningar beaktas."

Med anledning av det beslutet redovisade förvaltningen på nämndens sammanträde 17 mars 2009 att Uppsala tingsrätt har dömt Landstinget i Uppsala län att betala skadestånd till den ena kvinnan i ett lesbiskt par. Den äldre av de två kvinnorna genomgick behandling som avbröts då den övre åldergränsen för behandling uppnåddes. Den yngre önskade då överta behandlingen, men nekades det eftersom det enligt landstingets regler bara är en part som behandlas. Tingsrätten ansåg att den av parterna som inte fått behandling missgynnats på grund av sin sexuella läggning. Domen är överklagad av landstinget, och rättsläget är därför för närvarande oklart.

Förvaltningen återkommer till nämnden med förslag avseende regler för lesbiska respektive heterosexuella par vid fertilitetsbehandlingar när rättsläget klarnat. Tills dess nämnden beslutat annat, gäller beslutet i HSU:s presidium från 2005; att bara en kvinna i ett lesbiskt par får behandling.

Psykhälsan ska få ett uppdrag att bedriva utbildning

Som tidigare redogjorts för bedriver RFSL utbildningar och certifieringar inom HBT-området. Förvaltningen bedömer det inte som nödvändigt att även landstinget genom Psykhälsan ska bedriva sådana utbildningar.

Venhälsan ska värnas

Venhälsan på Södersjukhuset överfördes organisatoriskt till Södersjukhuset från Karolinska Universitetssjukhuset år 2008. Den har alltid legat på Södersjukhuset och hörde dit när verksamheten startade. Tidigare avtal om Venhälsan har omfattat en uppdragsbeskrivning och ett tilläggsavtal för icke DRG-ersatt vård. Den text som nu finns i treårsavtalet med Södersjukhuset är endast "Vårdgivaren (= Södersjukhuset, anm.) ska bedriva hiv/STI-behandling och prevention inom Venhälsans uppdrag.

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2009-04-14

LS0809-0815

Uppdraget är länsövergripande." Patientunderlaget har ändrats lite under senare år och män som har sex med män utgör nu omkring 80 % av besökarna. Resterande patienter är främst kvinnor från afrikanska högendemiska (hög förekomst av infektioner i samhället) områden och patienter med missbruksproblem. Förvaltningen bedömer att det är en bra och stabil verksamhet Venhälsan bedriver.

Samarbetet med och stödet till Noaks Ark ska stärkas

Landstinget, liksom Socialstyrelsen och Stockholms stad har sedan länge ett samarbete med Noaks Ark.

Stiftelsen Noaks Ark arbetar i första hand med frågor kring prevention, riskbeteenden och humanitära stödinsatser, men inte med det som kallas sexologi. Noaks Ark får i år 4 000 000 kronor av statsbidraget för STI/hiv-preventiva insatser. Bidraget ges för arbete med psykosocialt stöd och terapier för hivsmittade och närstående, utbildningsinsatser, information om hiv/aids.

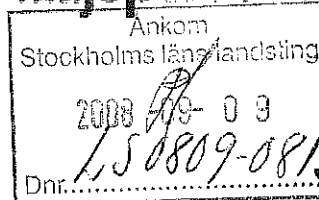
Samarbetet med RFSL ska utvecklas

Landstingets stöd till RFSL består dels av fördelning av statsbidrag för STI/hiv-preventiva insatser med 1 700 000 kronor år 2009. Det bidraget ska gå till utåtriktat hivpreventivt arbete mot målgruppen män som har sex med män samt information och utbildning. RFSL får också 100 000 kr år 2009 från HSN:s organisationsbidrag som är avsett för deras kuratorsmottagning.

Stockholms läns landsting samarbetar med RFSL på många olika sätt; RFSL medverkar t ex i Lafas (Landstinget förebygger aids) utbildningar för personal på ungdomsgårdar, ungdomsmottagningar och lärare; landstinget medverkar också tillsammans med dem på Pride-festivalen; information ges i Vårdguiden på papper och på internet om deras verksamheter. Det finns också en samarbetsgrupp kring män som har sex med män där bl a RFSL ingår. RFSL har också medverkat med att ge inspiration till t ex Södersjukhusets sex- och samlevnads-mottagning.

Catarina Andersson Forsman

Patrik Hansson

MOTION

2008-06-19

Motion av Miljöpartiet de Gröna om genomförande av ett 10-punktsprogram i Stockholms läns landsting för att förbättra situationen för hbt¹-personer

Miljöpartiet de Gröna i Stockholms läns landsting har arbetat fram nedanstående förslag på åtgärder för att förbättra situationen för hbt-personer. Åtgärderna har fått formen av ett 10-punktsprogram.

1. Hbt-policy ska tas fram och specifik kunskap om hbt ska finnas i landstingets samtliga policies, handlingsprogram och vårdprogram. HBT-policyn ska omfatta alla landstingsfinansierade verksamheter. Diskriminering och kränkningar kan bero på osäkerhet. Kränkningar kan även vara missriktade försök att visa omsorg och i dessa fall handlar det om okunskap.

2. Hbt-certifiering av enheter med kompetens och bra bemötande: Öka den allmänna kunskapen om hbt-frågor för personal inom hälso- och sjukvården.

Hälso- och sjukvårdslagen stadgar att hälso- och sjukvård ska ges på lika villkor med respekt för alla människors lika värde. Erfarenheten hittills är dock att hbt-personer många gånger bemöts illa när de är öppna med sin sexuella läggning inom hälso- och sjukvården. Alla vårdgivare har därför ett viktigt ansvar att ta till sig och sprida kunskap som motverkar alla former av diskriminering och kränkande behandling. Kurser i hbt-frågor för alla verksamma inom vården skulle kunna minska diskrimineringen av hbt-personer. I utbildningen ska ingå att kunna resonera och reflektera över begreppet heteronormativitet för att upptäcka hur viktiga attitydfrågorna är för ett bra bemötande av både patient och anhöriga. Specifik kompetens behövs inom kvinnosjukvården för att lesbiska kvinnor ska få rätt bemötande och behandling. Miljöpartiet förordar certifiering som verktyg för att garantera att återkommande utbildningar genomförs och får önskvärt resultat. Certifiering är en kvalitetsstämpel som ska underlätta valet av vårdgivare både för den som är patient och för den som söker arbete inom vården.

3. MVC och kvinnosjukvården ska ha specifik hbt-kompetens.

Mödravårdscentralerna ska ha kunskap som gör att de kan förbereda föräldraskapet på ett bra sätt också i regnbågsfamiljer.² Inom kvinnosjukvården är det viktigt att kompetens finns kring de medicinska behov som lesbiska kvinnor kan ha. I Stockholms läns landsting finns idag specifik kompetens gällande hbt-kvinnor vid Mama Mia mödravård, vid Danderyds förlossningsklinik och vid gynekologmottagningen för lesbiska och bisexuella kvinnor på Södersjukhuset.

¹ Hbt står för homosexuella, bisexuella och transpersoner.

² Barnfamilj utanför mönstret med den traditionella kärnfamiljen. Barnet kan t ex ha samkönade föräldrar och kommit till genom assisterad befruktning eller bo med en av sina föräldrar i ett samkönt förhållande.

4. Väl förankrade, etiskt acceptabla och kunskapsbaserade rutiner för handläggning av nyfödda där oklarhet råder om könstillhörighet.

En intersexuell person är född med könsorgan av tvetydigt utseende. Oftast handläggs detta i nyföddhetsperioden, men tillståndet kan variera mycket och uppenbaras i vissa fall inte förrän i tonåren. Oklar könstillhörighet vid födseln föreligger hos 5-10 barn per år i Sverige. Dessa bör utredas vid högspecialiserade centra, som även har att, i samråd med föräldrarna, ta ställning till om och när eventuella kirurgiska ingrepp ska göras. Det finns olika uppfattningar om lämpligaste tidpunkt för könskorrigering kirurgi. En intresseorganisation för intersexuella personer som bildats i USA hävdar att inga ingrepp ska göras förrän personen själv är mogen att fatta beslut.

Omhändertagandet av den nyfödde och av föräldrarna ställer stora krav på kommunikation mellan de barnmorskor, förlossningsläkare och barnläkare som först kommer i kontakt med patienten och med det multidisciplinära DSD-teamet (disorders of sex development). Där ska finnas barnendokrinologisk, kirurgisk, psykologisk, genetisk och gynekologisk expertis. I dag finns ett sådant specialistteam bland annat i Stockholm.

En persons könstillhörighet har ingen enkel eller direkt koppling till sexuell läggning. Mekanismerna för hur den psykos sexuella utvecklingen påverkas är idag ofullständigt kända. Sannolikt samverkar många faktorer, både biologiska och psykosociala. Den psykos sexuella utvecklingen brukar indelas i tre komponenter, könsidentitet, könsroll och sexuell läggning. Dessa behöver inte med nödvändighet följa varandra.

Det är ofullständigt känt vad det är som påverkar att en person får/har en viss könsidentitet. Detta innebär att det i vissa fall kommer att uppstå tvivel om det initiala valet av kön hos en intersexuell person är det bästa för den enskilde individen. Sannolikheten för att en person ska bli tillfreds med sin könstillhörighet varierar beroende på bakomliggande orsak. En intersexuell person som fått en könsidentitet som han/hon inte kan identifiera sig betraktas som transsexuell och frågan om könsbyte kan då bli aktuell.

5. Specialistkompetens inom området könsbyte ska finnas lätt tillgänglig inom länet och samverkan ske nationellt och internationellt för kunskapsutveckling, information och utbildning inom området.

Transsexualitet som funnits sedan barndomen brukar kallas primär, medan en sekundärt transsexuell person kommit till insikt om sitt tillstånd först i vuxen ålder. Man-till-kvinna transsexuella är vanligare än kvinna-till-man transsexuella och i gruppen som känt av sin transsexualitet först i vuxen ålder är det nästan uteslutande biologiskt definierade män som vill byta till kvinnligt kön.

Antalet personer som ansöker om könsbyte har ökat under senare år och var under 2006 närmare 60 personer. Området är strikt lagreglerat. Miljöpartiet menar att det är viktigt att det finns specialistteam som kan ge hjälp, stöd och vårdinsatser vid könsbytesfrågor.

6. IVF-behandlingar ska ges till alla kvinnor på ett neutralt sätt – inga särskilda regler ska råda för lesbiska par.

Det finns exempel på landsting som tillämpar regler som innebär att endast den ena kvinnan i ett lesbiskt par får tillgång till IVF-behandling inom det offentligt finansierade åtagandet. Miljöpartiet menar att detta är en form av diskriminering som inte får förekomma.

7. Psykhälsans verksamhet ska utvecklas och de ska få ett utvecklat uppdrag att bedriva utbildning av personal inom landstingets olika verksamheter.

Psykhälsan är Stockholms läns landstings mottagning för homo- och bisexuella män och kvinnor. Mottagningens uppdrag är att behandla svårigheter som är specifika för målgruppen. Utgångspunkten i arbetet är att homo-/bisexualiteten alltid för med sig en extra utmaning för identitetsutvecklingen. Varje homo- och bisexuell har att ta ställning till frågor om att komma ut, vilket sker i en ständigt pågående växelverkan med uppgiften att acceptera och integrera sexualiteten i sin identitet. Mottagningen bedriver psykoterapeutiskt arbete. Miljöpartiet verkar för att psykhälsan ska få goda förutsättningar för sitt arbete och även få ett utökat uppdrag att bedriva utbildning om hbt-frågor för personal inom de verksamheter som landstinget ansvarar för.

8. Värna Venhälsan så att trygghet och tillgänglighet i smittskyddsfrågor kan garanteras.

Venhälsan på Södersjukhuset bedriver arbete med behandling av hiv och andra könssjukdomar samt hiv-prevention där det finns specialkompetens för män som har sex med män. Miljöpartiet anser att venhälsan ska värnas och få tillräckliga resurser både till det förebyggande arbetet och till vårdinsatserna.

9. Samarbetet med och stödet till Noaks Ark ska stärkas.

Till Noaks Ark är man välkommen med alla frågor om hiv, sexualitet, framtid och funderingar. Dit kommer människor som lever med hiv, är närstående till någon som har hiv eller har behov av att prata om hiv och få mer information. Personalen är utbildad och kan erbjuda praktiskt, emotionellt och informativt stöd. Man kan få enskilda samtal för att diskutera olika saker, kanske medicinering och behandling, sexualitet och kärlek, oro och ångest, relationer och existentiella frågor. Man kan få hjälp med kontakter med Försäkringskassan och andra myndigheter. Miljöpartiet anser att det är viktigt att SLL stödjer verksamheten och har ett bra informationsutbyte med Noaks Ark.

10. Samarbetet med RFSL ska utvecklas.

RFSL, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter, arbetar för att homosexuella, bisexuella och transpersoner ska ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter som alla andra. Arbetet för detta sker genom politisk påverkan, informationsarbete och sociala och stödjande verksamheter. Konkret kan detta t ex röra sig om att uppvakta politiker, hålla utbildningar, arrangera fester eller driva en telefonjour. Miljöpartiet anser att ett strukturerat informationsutbyte mellan landstinget och RFSL är viktigt för att förbättra landstingets kompetens inom området.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår Miljöpartiet de Gröna landstingsfullmäktige besluta

att genomföra förbättringar för hbt-personer i enlighet med ovan redovisat 10-punktsprogram.

För Miljöpartiet de Grönas landstingsgrupp

Lena-Maj Anding
Gruppledare (mp)

Raymond Wigg
Oppositionslandstingsråd (mp)